

Trupperna far
**- SAK STANNAR
KVAR!**

Nyligen halades den svenska flaggan vid Camp Northern Lights i Afghanistan. Försvarsminister Karin Enström hävdade då att den svenska insatsen bland annat bidragit till att fler afghanska flickor har kunnat gå i skolan. Vilka belägg har hon egentligen för ett sådant påstående?

Den svenska militära insatsen

TEXT **PETER BRUNE** BILD **FÖRSVARSMAKTEN**

EFTER TOLV ÅR i Afghanistan återgår den svenska militära insatsen, både vad gäller mandat och omfattning, till det den handlade om från början: att stödja och utbilda Afghanistans militär och polis. Insatsen minskar till att omfatta cirka 50 personer på plats. Det innebär egentligen många fler, då det är stor rotation på personal. Med andra ord fortsätter Afghanistan att vara ett viktigt militärt insatsland för Sverige.

Dock ska vi ha i åtanke att Sverige alltid har varit en mycket liten aktör i sammanhanget. Även när den svenska styrkan var som störst utgjorde den med sina cirka 500 personer knappt fem promille av det totala antalet soldater. Inte ens i de fyra så kallade svenskprovinserna i norr var vi särskilt betydelsefulla. Här gick det minst tio amerikanska soldater på varje svensk, plus ett antal tyska, brittiska och andra.

UNDER MIN TID som generalsekreterare för SAK 2010–2012 åkte jag regelbundet till Livgardet i Kungsängen för att informera om vår verksamhet för de män och kvinnor som varje termin åkte ut på uppdrag till insatsområdet runt Mazar-e-Sharif. Jag inledde alltid med att jag förstod hur svårt det måste vara att genomföra en militär insats i ett land som Afghanistan, men att det är väldigt mycket svårare att genomföra en civil insats. När jag ställde frågan hur man bygger upp en skolverksamhet så att uppskattningsvis 700 000 flickor får utbildning i Afghanistan, vilket SAK har gjort, blev det mer begripligt för dem vilken utmaning detta är. SAKs arbete är

ett lysande exempel på att förändring är möjlig trots extremt svåra omständigheter: stormaktsockupation, inbördeskrig och avsaknad av demokrati.

AFGHANISTAN BÅR PÅ många vitt skilda identiteter. Samtidigt finns en gemensam afghansk identitet, särskilt när det handlar om att sluta sig samman mot en yttre fiende. Det blir tydligt när vi ser till landets nutidshistoria. Under kalla krigets senare del beslutade Sovjetunionen att invadera sitt södra grannland. De nya ledarna beordrade det afghanska folket att omfamna socialistiska ideal. Kvinnor skulle både sluta bära traditionella kläder och få tillgång till en högre utbildning, och produktion och planering skulle ske centraliserat och enligt planekonomiska modeller.

Än i dag finns det afghaner som anser att deras väpnade motstånd fick det sovjetiska imperiet på fall. När ockupationen upphörde uppstod ett maktvakuum som följdes av ett grymt inbördeskrig, där de olika folkgrupperna i Afghanistan tvistade om politisk makt och ekonomiskt inflytande. Inbördeskriget följdes av talibanstyret, en bisarr regim där den påbjudna identiteten plötsligt var en extrem version av islam och där idealet var det samhälle som profeten levde i för 1 400 år sedan.

EFTER DEN 11 SEPTEMBER 2001 störtades talibanregimen. Med stöd av det internationella samfundet och en omfattande militär insats tillsattes en ny regim med Hamid Karzai som president, nu med en kapitalistisk ekonomisk ordning och med västerländska demokratiska ideal. Ytterligare ett

»SOM MEST VAR
MER ÄN VART FJÄRDE
LAND I VÄRLDEN
MILITÄRT ENGAGERAT
I AFGHANISTAN.«

oerhört dramatiskt och tvärt kast för landet.

Det officiella motivet var i korthet att landet inte fick vara en tillflyktsort för islamistiska terrorgrupper. Senare lyftes stödet till Afghanistans kvinnor fram som ytterligare ett motiv och mål. Den militära insatsen kom att öka allteftersom och uppgick som mest till cirka 140 000 personer, plus legosoldater och privat säkerhetspersonal med militära uppdrag. Aldrig förr hade så många länder skickat militära styrkor till ett och samma land. Som mest var mer än vart fjärde land i världen militärt engagerat i Afghanistan. Det är i denna kontext som Sverige beslutade sig

BILD ANNA NORÉN

för att bli en liten aktör bland många andra. Det är givetvis mycket svårt att koordinera en så omfattande grupp länder i en militär aktion. Tyvärr kvarstår känslan av att engagemanget för den vanliga afghanska medborgaren kommit i andra hand och att det i slutändan handlade om att vara en lydlig aktör bland andra.

SVERIGE FICK, MED ett dussintal andra länder, uppdraget att leda ett så kallat *Provincial Reconstruction Team*. Det var en militär enhet för att återställa och stödja instabila stater och regioner. Sverige hade visserligen kompetens vad gäller

»Jag har själv hört svenska vapenföretag berätta på säkerhetsmässor utomlands hur de numera kan hänvisa till Afghanistan när de möts av kritiken att svenska vapen inte är testade i fält.«

Den svenska flaggan halas på Camp Northern Lights, Sveriges militärläggning i Afghanistan den 10 maj 2014.

vapenteknik och export till länder i denna region, men vi borde inte ha fått ett sådant prestigefullt uppdrag eftersom vi var en förhållandevis liten militär aktör och inte ens medlemmar i Nato. Det spekuleras mycket i anledningen, och svaret lär väl dyka upp i någon politikermemoar så småningom.

Från början var uppdraget att utveckla Afghanistans militära och polisiära kapacitet, men kom alltmer att utvecklas till en stridande insats i enlighet med det gamla talesättet att det är lätt att starta ett krig men svårt att avsluta det. Det ursprungliga uppdraget förändrades och utländsk militär tvingades agera i ett alltmer polariserat samhälle. Ett resultat har dessvärre också varit att sympatierna för det fundamentalistiska väpnade motståndet mot de utländska trupperna har ökat. Samtidigt är den urbana medelklassen orolig för hur det ska bli när de flesta utländska trupper försvinner.

Många afghaner kände sig på nytt trängda både vad gäller identitet, förväntade beteenden och hur samhället skulle styras. Det väpnade motståndet mot "utlänningarna" fick en ny karaktär, och Afghanistan är fortfarande ett extremt stressat samhälle.

ETT STORT PROBLEM med den militära insatsen är bristen på långsiktighet. Det är också otydligt vad omvärlden egentligen har velat uppnå med den. Man har dessutom utgått från förenklade verklighetmodeller. Den omfattande teoribildningen för hur de civil-militära relationerna borde se ut testades i Afghanistan, men är idag överlag förkastade »

»DET VORE DJUPT ORÄTTVIST OM HISTORIESKRIVNINGEN SKULLE HÄVDA ATT DE INTERNATIONELLA MILITÄRA MÅLEN UPPNÅDDES HELT.«

BILD ANNA NOREN

» då det har visat sig att det inte fungerar att låta militären syssla med så mycket annat än just sitt militära uppdrag. Politiker och hemmaopinionen ville se resultat efter en så stor uppoffring, men de långsiktiga resultaten tycks inte infinna sig.

En anekdot, som jag fick återberättad av en SAK-medarbetare, kan kanske hjälpa till att belysa situationen. Provinsen Wardak gränsar till huvudstaden och har länge haft starka etniska motsättningar, stor strategisk betydelse och hög prestige vad gäller kontrollen över området. Allt detta hänger givetvis samman och har alltid stressat den internationella militära närvaron. När detta diskuterades med provinsens guvernör sade han att han kunde åstadkomma en vapenvila på tre månader genom att sammankalla en så kallad loya jirga, en traditionell rådsförsamling, med lokala ledare. De internationella diplomaterna fick vara observatörer, men det skulle krävas ekonomiska resurser. Resväskor med

kontanter levererades till guvernören. Priset sattes enligt uppgift till två miljoner dollar (som kan vara sannolika men inte ska tas som ett absolut belopp).

Jirgan inleddes i ett stort tält med musik, afghanska mattor på marken, te och grillat lamm. Hundra traditionella ledare med turbaner och vita skägg var samlade. Efter någon timme av umgänge sa guvernören att nu behövde man tala afghaner emellan, och att de internationella representanterna kunde komma tillbaka när ledarna var klara. Så skedde och alla var överens, vapenvila skulle råda under tre månader.

Men snart kröp detaljerna fram. Varje lokal ledare hade erbjudits tusen dollar kontant vid mötet. Om vapenvilan hölls skulle ytterligare tusen dollar betalas ut. Matematiken blir enkel, två gånger tusen dollar till hundra ledare är tvåhundra tusen dollar. Då återstår 1,8 miljoner dollar till guvernören. Det internationella samfundet kan rapportera att våldet i provinsen

Wardak har minskat på ett mycket positivt sätt under det senaste kvartalet. Att våldet därefter återgick till samma nivå som tidigare har de inte behövt rapportera om.

FÖRFATTAREN Johanna Hildebrandt har länge engagerat sig i den svenska militärens närvaro i Afghanistan. Det är inte mycket vi har varit överens om på detta område, men på en punkt har vi haft stor samsyn: De unga svenska soldaterna har i sin utbildning inte fått särskilt stor förståelse för orsakerna till den situation de förväntas göra en meningsfull insats i.

I de samtal jag haft med militär personal från olika delar av världen med tjänst i Afghanistan har jag ofta fått höra ”Men vi har ju samma mål!”. Jag har alltid ifrågasatt det påståendet. Ett indirekt mål som har styrt den militära insatsen är relationen till Nato. Om just detta står det mycket lite i de riksdagstexter som beskriver varför svensk militär bör vara på plats. Jag har själv hört svenska vapenföretag berätta på säkerhetsmässor utomlands hur de numera kan hänvisa till Afghanistan när de möts av kritiken att svenska vapen inte är testade i fält. Dessa skäl kan man tycka är legitima, men då ska man åtminstone vara ärlig med det.

UTRIKESMINISTER Carl Bildt har sagt att insatsen har varit bra för Sveriges säkerhetspolitiska trovärdighet. Med tanke på hur viktigt USA är i sammanhanget måste han rimligtvis mena att relationen till Nato och USA som militär makt har förstärkts. I så fall på bekostnad av att FN:s betydelse har minskat. Är det vad vi ville med insatsen?

Antalet civila dödsoffer steg år 2013, för fjärde året i rad. Detta innan avecklingen av den internationella truppen egentligen hade påbörjats. Jag tror att fred i Afghanistan är möjlig, men det kan också bli ännu värre igen och det afghanska folket har redan betalat ett högt pris. Det vore djupt orättvist om historieskrivningen skulle hävda att de internationella militära målen uppnåddes helt, men att insatsen sedan följdes av ett internt afghanskt misslyckande. ♦

Peter Brune, chef för internationella enheten på Individuell Människohjäl, tidigare generalsekreterare för Svenska Afghanistankommittén och European Network of NGO:s in Afghanistan.